INKLYUZIV TA’LIMDA BLUM TAKSONOMIYASI ORQALI DIFFERENSIAL TOPSHIRIQLAR YARATISH

Andijon davlat pedagogika instituti
Psixologiya va pedagogika fanlar kafedrasi katta o‘qituvchisi
Turdiyeva Shoxidaxon Anvardjonovna,
Andijon davlat pedagogika instituti
Aniq va tabiiy fanlar fakulteti
Kimyo yo’nalishi 202-guruh talabasi
Mamajonova Arofatxon Xursanali qizi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada inklyuziv ta’lim jarayonida Blum taksonomiyasi asosida differensial topshiriqlar yaratishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Inklyuziv sinflarda barcha o‘quvchilarning individual imkoniyatlari, qobiliyati va o‘zlashtirish darajasini hisobga olgan holda ta’lim jarayonini tashkil etishning samarali yo‘llari tahlil qilingan. Blum taksonomiyasining bilish, tushunish, qo‘llash, tahlil qilish, sintez va baholash bosqichlari asosida turli darajadagi topshiriqlarni ishlab chiqish o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirish jarayonini bosqichma-bosqich rivojlantirishga xizmat qilishi ko‘rsatib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *inklyuziv ta’lim, Blum taksonomiyasi, differensial topshiriqlar, individual yondashuv, ta’lim jarayoni, o‘quvchi kompetensiyasi, kognitiv darajalar, interfaol ta’lim, pedagogik texnologiyalar, o‘quv faoliyati.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты создания дифференцированных заданий на основе таксономии Блума в процессе инклюзивного образования. Анализируются эффективные способы организации учебного процесса в инклюзивных классах с учетом индивидуальных способностей, навыков и уровня*

освоения материала всеми учащимися. Показано, что разработка заданий разного уровня сложности, основанных на этапах познания, понимания, применения, анализа, синтеза и оценки таксономии Блума, способствует постепенному развитию процесса освоения знаний учащимися.

Ключевые слова: *инклюзивное образование, таксономия Блума, дифференцированные задания, индивидуальный подход, образовательный процесс, компетентность учащихся, когнитивные уровни, интерактивное обучение, педагогические технологии, учебные мероприятия.*

Abstract: *This article discusses the theoretical and practical aspects of creating differentiated tasks based on Bloom's taxonomy in the process of inclusive education. Effective ways of organizing the educational process in inclusive classes, taking into account the individual capabilities, abilities and level of mastery of all students, are analyzed. It is shown that developing tasks of different levels based on the stages of knowledge, understanding, application, analysis, synthesis and evaluation of Bloom's taxonomy serves to gradually develop the process of mastering knowledge of students.*

Keywords: *inclusive education, Bloom's taxonomy, differentiated tasks, individual approach, educational process, student competence, cognitive levels, interactive learning, pedagogical technologies, learning activities.*

Kirish: Bugungi kunda ta’lim tizimida inklyuziv ta’limni rivojlantirish va uni samarali tashkil etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Inklyuziv ta’lim barcha o‘quvchilarga, jumladan, alohida ta’lim ehtiyojiga ega bo‘lgan bolalarga ham teng imkoniyatlar yaratish, ularning sifatli ta’lim olishiga sharoit yaratishni maqsad qiladi. Bunday yondashuvda har bir o‘quvchining individual qobiliyati, o‘zlashtirish darajasi va psixologik xususiyatlarini hisobga olish

muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, Blum taksonomiyasi asosida differensial topshiriqlar yaratish inklyuziv ta’lim jarayonini samarali tashkil etishning muhim pedagogik vositalaridan biri hisoblanadi. Blum taksonomiyasi o‘quv maqsadlarini kognitiv darajalarga ajratish orqali bilim olish jarayonini bosqichma-bosqich rivojlantirish imkonini beradi. Bu esa o‘quvchilarning oddiy eslab qolishdan tortib, yuqori darajadagi tahlil, sintez va baholash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Inklyuziv sinflarda differensial topshiriqlardan foydalanish har bir o‘quvchining imkoniyatiga mos vazifalar berish orqali ularning faolligini oshiradi va o‘quv jarayonida muvaffaqiyatga erishishiga yordam beradi.

Asosiy qism: Inklyuziv ta’lim jarayonida har bir o‘quvchining individual imkoniyatlari, qiziqishlari va o‘zlashtirish darajasini hisobga olish muhim pedagogik talab hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, Blum taksonomiyasi asosida differensial topshiriqlar yaratish o‘quv jarayonini samarali tashkil etishning zamonaviy yondashuvlaridan biri sifatida katta ahamiyatga ega. Blum taksonomiyasi o‘quv maqsadlarini kognitiv darajalarga ajratib, bilimlarni oddiydan murakkabga qarab bosqichma-bosqich rivojlantirish imkonini beradi.

Blum taksonomiyasining birinchi bosqichi — **bilish (eslab qolish)** darajasida o‘quvchilarga asosiy tushunchalar, atamalar va faktlarni yodlashga qaratilgan topshiriqlar beriladi. Inklyuziv sinflarda bu bosqichda sodda, aniq va tushunarli vazifalar ishlab chiqilib, o‘quvchilarning mavzuga kirib borishi ta’minlanadi. Masalan, matndan asosiy tushunchalarni topish yoki atamalarni moslashtirish kabi topshiriqlar berilishi mumkin.

Ikkinchi bosqich — **tushunish** darajasida o‘quvchilar o‘zlashtirgan bilimlarini izohlash, qayta ifodalash va misollar orqali tushuntirishga harakat qiladilar. Bu bosqichda rasmlar, diagrammalar va sodda savollar orqali o‘quvchilarning mavzuni anglash darajasi mustahkamlanadi. Inklyuziv ta’limda vizual materiallardan foydalanish ayniqsa samarali hisoblanadi.

Uchinchi bosqich — **qo‘llash** darajasida o‘quvchilar o‘z bilimlarini amaliy vaziyatlarda qo‘llashga o‘rgatiladi. Differensial topshiriqlar orqali turli darajadagi o‘quvchilarga mos amaliy mashqlar beriladi. Masalan, matematik masalalarni yechish, hayotiy misollar asosida vaziyatlarni tahlil qilish kabi topshiriqlar qo‘llaniladi.

To‘rtinchi bosqich — **tahlil qilish** darajasida o‘quvchilar ma’lumotlarni qismlarga ajratish, ularning o‘zaro bog‘liqligini aniqlash ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Inklyuziv sinflarda bu bosqichda guruhli ishlar, muhokamalar va muammoli vaziyatlar orqali o‘quvchilarning fikrlash qobiliyati shakllantiriladi.

Beshinchi bosqich — **sintez (yaratish)** darajasida o‘quvchilar yangi g‘oyalar ishlab chiqish, ijodiy loyihalar yaratish va mustaqil fikr bildirishga yo‘naltiriladi. Bu bosqich inklyuziv ta’limda ayniqsa muhim bo‘lib, har bir o‘quvchining ijodiy salohiyatini ochib berishga xizmat qiladi.

Oltinchi bosqich — **baholash** darajasida o‘quvchilar o‘z va boshqalarning ishini tahlil qilib, xulosa chiqarish ko‘nikmasini rivojlantiradilar. Bu jarayonda mezonlar asosida baholash, o‘zaro baholash va fikr bildirish usullari qo‘llaniladi.

Inklyuziv ta’limda differensial topshiriqlarni Blum taksonomiyasi asosida yaratish har bir o‘quvchining imkoniyatiga mos ta’lim berish imkonini yaratadi. Bir sinf ichida turli darajadagi topshiriqlarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning o‘zlashtirish tezligi va qobiliyatiga mos yondashuv ta’minlanadi. Bu esa o‘quvchilarning dars jarayonida faol ishtirokini oshiradi va ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi. Shuningdek, mazkur yondashuv o‘qituvchining pedagogik mahoratini oshirib, ta’lim jarayonini yanada tizimli va samarali tashkil etish imkonini beradi. Natijada inklyuziv sinflarda barcha o‘quvchilar uchun qulay ta’lim muhiti yaratiladi va ta’lim sifati sezilarli darajada yaxshilanadi.

Xulosa: Inklyuziv ta'lim jarayonida Blum taksonomiyasi asosida differensial topshiriqlar yaratish o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta'lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuv har bir o'quvchining kognitiv rivojlanish darajasiga mos topshiriqlarni ishlab chiqish orqali ularning bilimlarni bosqichma-bosqich o'zlashtirishini ta'minlaydi. Blum taksonomiyasining bosqichlari asosida tuzilgan topshiriqlar o'quvchilarda nafaqat bilim va ko'nikmalarni shakllantiradi, balki ularning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va tanqidiy tafakkurini ham rivojlantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. – New York: Longmans, 1956.
2. Anderson L.W., Krathwohl D.R. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Pearson, 2001.
3. Tolipov O'., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2018.
4. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019.
5. UNESCO. Inclusive Education: The Way of the Future. – Paris, 2020.